

نقش آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی در حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی با تاکید بر شبکه اجتماعی تلگرام مطالعه موردی: شهرستان ایلام

پاکزاد آزادخانی^{۱*}، جعفر حسین‌زاده^۲، ناهید رمضانپایی^۳، منور ارغاء^۴

۱. استادیار گروه معماری و جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه باختر، ایلام، ایران
۲. دانشیار گروه علوم جنگل، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران
۳. کارشناس ارشد گروه مدیریت جهانگردی، دانشگاه باختر، ایلام، ایران
۴. کارشناس ارشد گروه مدیریت جهانگردی، دانشگاه باختر، ایلام، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۳/۰۱ تاریخ تصویب: ۱۴۰۰/۰۴/۲۸)

چکیده

تلفیق آموزش مجازی و آموزش محیط‌زیست، شاید بتواند تنها راه‌حلی باشد که نسل جوان و کلیه اقشار جامعه را به‌علت رویکرد سریع جامعه به شبکه‌های ارتباطی به‌طور فعال در فرآیند یادگیری و آموزش محیط‌زیست درگیر نماید، بنابراین می‌توان از این فرصت به‌دست آمده برای افزایش دانش نظری، آگاهی عملی و آگاهی تجربی سطح عمومی جامعه و تغییر نگرش افراد جامعه، اقدام شود. این مقاله با هدف نقش آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی در حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی با تاکید بر فضای مجازی تلگرام در نیمه دوم سال ۱۳۹۶ به روش توصیفی-همبستگی انجام گرفته است. روش گردآوری اطلاعات در این طرح به شیوه پرسشنامه‌ای است که روایی آن با استفاده از نظر متخصصان و همین‌طور آزمون تحلیل عاملی تاییدی مورد تایید قرار گرفته است و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ به میزان ۰/۹۲ تایید شد. جامعه آماری پژوهش ساکنان شهرستان ایلام است که تعداد ۳۸۳ نفر از آنها به شیوه فرمول کوکران به صورت هدفمند انتخاب شده‌اند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش معادلات ساختاری در نرم‌افزار Lisrel انجام شد. نتایج حاکی از آن داشت که آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی شبکه اجتماعی تلگرام در حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی ساکنان شهرستان ایلام تاثیر مثبت و معناداری دارد. همچنین آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی شبکه اجتماعی تلگرام در آموزش‌های مجازی حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی، کارایی و تاثیرگذاری آموزش حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی و دستیابی به اهداف حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی شهرستان ایلام تاثیر مثبت و معناداری دارد.

کلید واژه‌ها: آموزش محیط‌زیستی، حفاظت محیط‌زیست، گردشگری بومی، شبکه اجتماعی تلگرام، شهرستان ایلام.

سرآغاز

در دهه‌های اخیر هیچ فناوری به اندازه فناوری ارتباطات و اطلاعات، در جهان همواره در حال تغییر، گسترش و توسعه نداشته است. استفاده از فناوری‌های جدید ارتباطی و اطلاعاتی، در عرصه تجارت و زندگی شخصی افراد، یک محیط جدید و روش‌های نوینی را برای ارتباط با مخاطبان ایجاد کرده است که نمی‌توان آن را نادیده گرفت (جعفری و پورپناهی، ۱۳۹۶). در راستای گسترش چشم‌گیر فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در کلیه وجوه زندگی بشر، بی‌شک یکی از مهم‌ترین وجوه تاثیرگذار بر فرایند دگردیسی جوامع، ظهور شبکه‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی به ویژه شبکه‌های نوظهور اجتماعی مجازی و اینترنتی است (جلالی، ۱۳۹۵).

شبکه‌های اجتماعی^(۱)، نسل جدیدی از وب‌سایت‌ها هستند که این روزها در کانون توجه کاربران شبکه جهانی اینترنت قرار گرفته‌اند (محکم کار و حلاج، ۱۳۹۳). از نظر برخی متخصصان شبکه‌های اجتماعی مجازی به‌عنوان زندگی دوم افراد شناسایی می‌شود که این وضعیت را زندگی آنلاین، زندگی مجازی و یا زندگی الکترونیکی نیز می‌شناسند (جعفری و پورپناهی، ۱۳۹۶). این شبکه‌ها، انعطاف‌پذیری بسیار بالایی داشته و امکانات وسیع با دسترسی ساده را در اختیار کاربران قرار می‌دهند. مفهوم شبکه اجتماعی، اولین بار در سال ۱۹۴۰ در انسان‌شناسی و توسط رادکیلف براون^(۲)، معرفی شد. سپس در اواسط دهه ۱۹۵۰، این مفهوم توسط بوت^(۳) و بارنز^(۴)، مورد استفاده قرار گرفت (فرزانه و فلاحتی شهاب‌الدینی، ۱۳۹۴). شبکه‌های اجتماعی، جنبه‌های ساختاری و تعاملی یک نظام حمایتی تعریف می‌شوند، که مبنای آن تعداد افراد، نوع، فراوانی، دوام، پایداری و شدت روابط متقابل بین افراد است (Henderson and Anisworth, 2000). این شبکه‌ها از گروه‌هایی عموماً فردی یا سازمانی تشکیل شده که از طریق یک یا چند نوع از وابستگی‌ها به هم متصل‌اند. این واژه امروزه بیشتر برای نامیدن پایگاه‌های به کار می‌رود که افراد با عضویت در آن‌ها امکان دستیابی به اطلاعات سایر اعضا، آشنایی با علایق آن‌ها، به اشتراک‌گذاری تولیدات متنی، صوتی و تصویری و نیز تشکیل گروه‌هایی بر اساس علایق مشترک با برخی از دیگر اعضای پایگاه را پیدا می‌کنند (قاضی‌نوری و همکاران، ۱۳۹۳). از سوی دیگر استفاده از شبکه‌های اجتماعی، کاربرد ویژه‌ای پیدا کرده است. فارغ از اختصاصی بودن حوزه

عملکرد شبکه‌های اجتماعی مجازی (خانوادگی و دوستانه، آموزشی و دانشگاهی، تجاری و سرگرمی) امکانات و نوع طراحی شبکه‌های اجتماعی مجازی، کنش متقابل مجازی بین کنشگران را نسبت به آنچه پیش از این در فضای وبلاگ‌ها یا چت‌روم‌ها صورت می‌پذیرد، کاملاً متنوع و متفاوت ساخته است و ویژگی اختصاصی ساختن ویدیوها، عکس، دیوارنوشته‌ها و حتی رویت یا عدم رویت پروفایل صاحب صفحه برای افراد خاص، ویژگی منحصر به فردی است که فردیت را تقویت کرده و گستره تعامل اعضا را افزایش می‌دهد (بصیریان چهارمی، ۱۳۹۳).

برنامه‌ی پیام‌رسان تلگرام یکی از همین برنامه‌های شبکه‌های اجتماعی مجازی است که برای اولین بار توسط دو برادر با نام‌های پاول و نیکولای دوروف در ۱۴ آگوست ۲۰۱۳ برای آیفون راه‌اندازی و نسخه‌ی آلفای آن برای اندروید در ۲۰ اکتبر ۲۰۱۳ ارائه شد. از تلگرام به‌طور همزمان می‌توان روی چندین وسیله استفاده کرد که در تمام آنها تنها به یک شماره تلفن منحصر به فرد نیاز است. مقر اصلی نرم‌افزار تلگرام در برلین آلمان قرار دارد، ولی از سرورهای^(۵) متعددی در نقاط مختلف جهان بهره می‌برد. این شبکه‌ی اجتماعی در اکتبر ۲۰۱۳، روزانه ده هزار کاربر فعال داشت؛ در مارس ۲۰۱۴ کاربران تلگرام به ۱۵ میلیون کاربر فعال روزانه رسیدند. این شبکه در دسامبر ۲۰۱۴، حدود ۵۰ میلیون کاربر، یک میلیارد تبادل پیام روزانه و هفته‌ای یک میلیون کاربر جدید داشت. در آخرین روزهای سال ۲۰۱۴ میزان تبادل پیام‌های تلگرام به روزی دو میلیارد پیام افزایش یافت و ترافیک آن روز به روز بیشتر شد. در آبان ۱۳۹۴، وزیر ارتباطات گزارش داد که تلگرام روسی در ایران ۱۴ میلیون مخاطب دارد. اما براساس محاسبات صورت گرفته از روی سرور مرکزی تلگرام مراجعه‌ی ایرانی‌ها به تلگرام نسبت به کل مراجعه‌ها ۳۸ درصد و تعداد کاربران ایرانی ۲۳ میلیون شمارش شد (شریفی و شهرستانی، ۱۳۹۶). نتایج نظرسنجی مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران (ایسپا) در قالب طرح دیدگاه مردم در خصوص شبکه‌های اجتماعی که با پرسشگری از چهار هزار و چهارصد نفر از افراد ۱۸ سال به بالای ۳۱ استان کشور در سال ۱۳۹۵ انجام شد، نشان داد که در مجموع ۵۳ درصد از کل مردم ایران حداقل عضو یکی از شبکه‌های اجتماعی بودند. بر اساس نتایج این نظرسنجی، شبکه اجتماعی تلگرام پرتعدادترین شبکه اجتماعی در بین مردم ایران تبدیل بوده است (مرکز افکارسنجی

ضرورت محافظت از محیط‌زیست آگاهی یابند، می‌توان گام‌هایی بلند در راستای توسعه پایدار برداشت. زیرا هر نوع برنامه‌ریزی، با چشم‌داشت رفع معضلات محیط‌زیستی، بدون مداخله عناصر فردی و اجتماعی و به‌عبارتی مشارکت شهروندان نمی‌تواند موفقیت‌آمیز باشد (خورشیددوست، ۱۳۹۳). به همین دلیل در دهه‌های اخیر، نحوه‌ی برخوردها و رفتارهای انسان با طبیعت مورد توجه محققان قرار گرفته است (نواح و فروتن کیا، ۱۳۹۱).

امروزه پژوهشگران بر این باورند که افزایش آگاهی عمومی محیط‌زیستی می‌تواند مسایل و مشکلات محیط‌زیست را کاهش دهد و منجر به رفتارهای مسئولانه در برابر محیط‌زیست شود. یک رفتار مخرب محیط‌زیستی در مکان و زمانی معین می‌تواند تأثیرات ناخواسته فراوانی در سایر مکان‌ها و زمان‌ها داشته باشد و صدمات جبران‌ناپذیری بر اکوسیستم‌های آینده و بر زندگی نسل‌های فردا وارد آورد. در چنین شرایطی دستیابی به توسعه پایدار ناممکن به نظر می‌رسد، چراکه رابطه‌ی بین توسعه‌ی پایدار و محیط‌زیست رابطه‌ای دوسویه است و غفلت از محیط‌زیست مانع از دستیابی به اهداف توسعه [و یا حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی] می‌شود (گراوندی و همکاران، ۱۳۹۰). این شکل از گردشگری فعالیت‌های فراغتی انسان را عمدتاً در طبیعت امکان‌پذیر می‌سازد و مبتنی بر مسافرت‌های هدفمند توأم با برداشت‌های فرهنگی، معنوی، دیدار و مطالعه از جاذبه‌های طبیعی و بهره‌گیری و لذت‌جویی از پدیده‌های متنوع آن بدون صدمه زدن و آسیب به هر یک از این جاذبه‌ها است (مجنونیان، ۱۳۶۹). نکته بسیار مهمی که در این رابطه حایز اهمیت است این است که جاذبه‌های طبیعی هیچ‌وقت تکراری نیستند زیرا رفتن به سفرهایی با قصد دیدار از طبیعت بیشتر در راستای اهدافی است که مهم‌ترین آنها تغییر آب و هوا، تفریح، استراحت، رفع خستگی، کسب آرامش فکری و روحی و تجدید قوا برای کار مجدد است و نباید فراموش کرد که حفاظت از طبیعت و جاذبه‌های طبیعی نیز باید توأم با اهداف فوق باشد تا دستیابی به اهداف توسعه پایدار محقق شود.

در پرتو آگاهی‌های محیط‌زیستی می‌توان امیدوار بود که افراد در درون خود وظیفه‌ای اخلاقی و وجدانی برای حفظ محیط‌زیست و احترام به حقوق نسل‌های فعلی و آینده را احساس نمایند و در قبال محیط‌زیست مسئولیت‌پذیر می‌شوند (کرمی، ۱۳۹۴). بنابراین، توجه به بحث آموزش و ارتقای فرهنگ محیط‌زیستی،

دانشجویان ایران (ایسپا، ۱۳۹۵). اما پس از اعمال فیلترینگ سهم کاربران تلگرام دچار نوسان شد و تا چندماهه نیز ادامه داشت. اما پس از گذشت ۵ ماه از اعمال فیلترینگ تلگرام توسط ایران، تا پایان سال ۱۳۹۷ تلگرام توانست سهم بازار خود را پس بگیرد (خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۸).

بی‌تردید، شبکه‌های اجتماعی اینترنتی، نقش بسیار موثری در توسعه آموزش‌های تخصصی و عمومی دارند. گرچه به علت عدم امکان نظارت علمی، بسیاری از محتوای اینترنتی هنوز به مرتبه قابل قبولی از اعتبار علمی نرسیده‌اند، اما درعین حال شبکه‌های اجتماعی یکی از عرصه‌های اینترنتی هستند که کاربران بی‌شماری در آن‌ها به صورت خودجوش اقدام به آموزش و انتقال دانسته‌های تخصصی و عمومی خویش به دیگران می‌کنند. علاوه بر این، شبکه‌های اجتماعی علمی و آموزشی نیز به‌صورت تخصصی و باهدف آموزش از راه دور یا آموزش الکترونیکی، مشغول فعالیت هستند (Issa, et al, 2016). در سال‌های اخیر دو نوع سیاست سلبی و ایجابی در حوزه اینترنت در کشور ما حاکم بوده است. سیاست‌های سلبی با هدف محدود کردن دسترسی کاربران اینترنت به محتوای نامطلوب در ابعاد فرهنگی، اخلاقی، سیاسی و اجتماعی انجام شده که نمونه بارز آن فیلترینگ است. در کنار آن نیز سیاست‌های ایجابی، شامل تولید محتوای مفید در محیط اینترنت و نیز اصلاح رفتار کاربران ایرانی است (شریفی و شهرستانی، ۱۳۹۶). بنابراین، طراحی پیام‌های آموزشی، تعیین کانال‌های ارتباطی و رسانه‌هایی که بیش‌ترین اثربخشی را در رفتارهای کاربران دارند، ضروری است (رضائی و شبیری، ۱۳۹۴).

در خلال پنج قرن اخیر فعالیت‌های انسان پیامدهای جبران‌ناپذیری بر محیط‌زیست و منابع طبیعی گذاشته است. به موازات افزایش فعالیت‌های انسانی و تأثیرات آنها، مخاطرات و تأثیرات ناشی از آنها نیز افزایش یافته است. همچنان که شدت و اهمیت تهدیدات علیه منابع زمین، سیستم‌های طبیعی و جمعیت جهان بیشتر و آشکارتر شده است، نیاز به آموزش گسترده و همه‌جانبه افراد در ازای مسئولیتی که در برابر محیط‌زیست دارند، نیز محسوس‌تر شده است. آموزش محیط‌زیست و افزایش سطح آگاهی‌های عمومی، به ویژه در کشورهای در حال توسعه، برای متوقف نمودن حرکت پرشتاب نابودی محیط‌زیست و طبیعت راه‌حلی جدی و موثر قلمداد نیاز شود. چنانچه یکایک افراد جامعه بر

باید بالا رود. دسائی^(۷) و کامات^(۸) (۲۰۰۷) نتیجه گرفتند که استفاده از شبکه اجتماعی فیسبوک در ارتقای یادگیری محیط‌زیستی نسبت به روش‌های سنتی، تاثیر قابل توجهی داشته است. در مطالعه دیگری که توسط لاکلان^(۹) و همکاران (۲۰۱۴) در رابطه با شبکه توییتر انجام شد، محققان ادعا کردند که توییتر توانایی رفع نیازهای علمی و اطلاعاتی مخاطبان را دارد. نتایج مطالعه زیتا^(۱۰) و همکاران (۲۰۱۴)، در زمینه نقش کاربرد رسانه‌های اجتماعی در ایجاد آگاهی محیط‌زیستی در اعضای هیات علمی دانشگاه نلسون ماندلا ی آفریقای جنوبی هم نشان داد که فیسبوک موثرترین شبکه اجتماعی در بین شبکه‌های مورد مطالعه بوده است. نتایج پژوهش کوهستانی^(۱۱) (۲۰۱۵) حاکی از آن است که شبکه‌های اجتماعی مجازی به عنوان کاتالیزور عمل می‌کنند تا اهداف محیط‌زیستی را پیش ببرند و در مواردی حتی تبدیل به جنبش‌های اجتماعی موثر در این زمینه در قالب گروه‌ها و کمپین‌های محیط‌زیستی هم می‌شوند. همچنین در ارتباط با شبکه‌های اجتماعی مجازی و بحران آب، گنچل^(۱۲) و سلنو^(۱۳) (۲۰۱۵) نتایج آن حاکی از این بود که توییتر، در مقوله بحران آب مورد استفاده اجتماعات در میان گروه‌های عضو در این شبکه قرار گرفته است. اطلاعات مربوط به کمبود آب و محتویات آموزشی شامل چگونگی جبران آن و پاسخ به سؤالات مربوطه در این شبکه به سرعت بین کاربران پخش می‌شود. نتایج پژوهش رضایی و شبیری (۱۳۹۳) نشان داد که آموزش محیط‌زیست با کاربرد شبکه اجتماعی تلگرام بر رفتار محیط‌زیستی دانشجویان تاثیرگذار بوده است. حسینی (۱۳۹۵) نشان داد که بین متغیر سواد محیط‌زیستی، آگاهی محیط‌زیستی و استفاده از رسانه‌های جمعی با رفتارهای حفاظت از اکوتوریسم و منابع طبیعی در بین شهروندان شهر ایلام رابطه مثبت و معناداری یافت شد. شبیری (۱۳۹۶) نشان داد که بین میزان استفاده و بین واقعی تلقی کردن محتوا در تلگرام، رابطه معکوس و بین میزان مشارکت و فعالیت معلمان در استفاده از تلگرام و فرهنگ محیط‌زیستی معلمان رابطه مثبتی وجود دارد؛ یعنی هر چه میزان استفاده افزایش پیدا کند از برجستگی فرهنگی محیط‌زیست آنها کاسته می‌شود. همچنین یافته‌ها بر این واقعیت دلالت دارد که معلمان متناسب با نوع نیازهای فرهنگی خود از تلگرام استفاده می‌کنند.

موضوع این پژوهش، بررسی نقش آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی در حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی به کمک

به‌ویژه روش‌های نوین آموزش و انتقال اطلاعات و آشنایی با روش‌های ترویج این دانش در سطح محلی و ملی برای آگاهی مردم اهمیت اساسی دارد (محمودی و همکاران، ۱۳۹۳). نقش آموزش محیط‌زیست از حیث ایجاد باور محیط‌زیستی و بسترسازی فرهنگی در راستای تحقق اصل پیشگیری اهمیت فراوانی دارد (قاسمی و جهان، ۱۳۹۶).

بر اثر تغییر و تحولات و انقلابات رخ داده در فناوری و روند استفاده از آن در دنیا و ظهور فناوری اطلاعات و ارتباطات، امروزه از شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان نسلی از فناوری، مهد تمدن‌ها و فرهنگ‌های مختلف بشری (فرزانه و فلاحتی شهاب‌الدینی، ۱۳۹۴). می‌توان برای مواردی چون ترویج عملکرد محیط‌زیستی، به اشتراک گذاشتن ایده از بهترین عملکردها، افزایش آگاهی درباره مسائل محیط‌زیستی و دیگر راه‌های پیش‌بینی نشده استفاده کرد (The Humanitarian Center, Environmental, 2013). این امر نیازمند عزم ملی و بین‌المللی برای تقویت فرهنگ حفاظت از محیط‌زیست در سطح افشار مختلف جامعه است (شبیری و مبیودی، ۱۳۹۲).

از زمان ظهور شبکه‌های اجتماعی تاکنون پژوهشگران بسیاری در زمینه استفاده از آنها در امور آموزشی به پژوهش‌هایی اقدام کرده‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که شبکه‌های اجتماعی، تفکر انتقادی گروهی، یادگیری پروژه محور تیمی و حل مسئله گروهی را تقویت می‌کنند و قدرت آن‌ها تنها به دلیل تولید و به اشتراک گذاشتن دانش بین اعضای آن نیست، بلکه امکان بازتاب دادن و تولید دانش جدید را نیز فراهم می‌آورد. در این شبکه‌ها ایده‌ها تولید می‌شوند، به چالش کشیده می‌شوند، تغییر می‌کنند، نقد و ارزیابی می‌شوند و همه این موارد تنها در چند دقیقه رخ می‌دهند. همچنین استفاده از این شبکه‌ها در یادگیری، علاوه بر فرصت‌های بسیاری که ایجاد می‌کند؛ نظیر توانمندسازی یادگیرندگان، دسترسی به محتوای یادگیری، مشارکت، تسهیل تعاملات اجتماعی، بالا بردن سرعت تولید و نشر دانش، یادگیری مادام‌العمر و مستقل شدن یادگیرنده‌ها، چالش‌ها و مضراتی را نیز در پیش‌رو دارد (چراغ‌ملایی و همکاران، ۱۳۹۳). از جمله پژوهش‌هایی که در این زمینه صورت گرفته است: استنسیو^(۶) و همکاران (۲۰۱۲) نشان دادند که با توجه به محبوبیت سایت‌های شبکه‌های اجتماعی در بین دانشجویان، این شبکه‌ها به عنوان ابزارهای ارزشمند باید مورد توجه قرار گرفته و درجه توانایی دانشجویان و اعضای هیأت علمی نیز در استفاده از این سایت‌ها،

با توجه به این که برای استفاده از گوشی‌های هوشمند و نرم‌افزار تلگرام به تحصیلات نیاز است بنابراین، حجم نمونه به صورت هدفمند و از بین افراد با سواد و آشنا به نرم‌افزار تلگرام انتخاب شد. به این صورت که با حضور در مکان‌های عمومی مختلف در مناطق چهار گانه شهر ایلام با برخی از افراد دارای چنین ویژگی‌هایی خواسته شد تا به پرسشنامه را تکمیل نمایند. تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق آزمون‌های تحلیل عاملی تاییدی، همبستگی و رگرسیون در نرم‌افزار Lisrel استفاده شده است.

در تحلیل آمار استنباطی، همواره نظر بر این است که نتایج حاصل از مطالعه گروه کوچکی به نام نمونه چگونه به گروه بزرگتری به نام جامعه تعمیم داده شود. در تحقیق حاضر تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار LISREL 8.80 و SPSS 22 و روش آزمون همبستگی و رگرسیون انجام شده است. در بررسی هر کدام از فرضیه‌ها سوال اساسی مطرح شده این است که آیا آموزش‌های مجازی بر رفتارهای حفاظت از محیط‌زیست ساکنان تاثیرگذار است؟ که برای پاسخ به این پرسش بایستی آماره χ^2 معیار و سایر معیارهای مناسب بودن برازش مورد بررسی قرار گیرد. بدین صورت مدلی مناسب است که دارای حالت‌های بهینه ذیل باشد. آزمون χ^2 هرچه کمتر باشد بهتر است، زیرا این آزمون اختلاف بین داده و مدل را نشان می‌دهد. آزمون GFI (Goodness of Fit Index) و AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index) از ۹۰ درصد بایستی بیشتر باشد. آزمون RMSR هر چه کمتر باشد بهتر است، زیرا این آزمون یک معیار برای میانگین اختلاف بین داده‌های مشاهده شده و داده‌های مدل است (ناطق، ۱۳۸۵).

در این حالت در صورتی که مقدار T-Value از ۱/۹۶ بیشتر و یا از ۱/۹۶- کمتر باشد، فرضیه صفر رد و فرضیه یک تایید می‌گردد. البته قبل از آن آزمون کلموگروف-اسمیرنوف برای نرمال بودن داده‌ها استفاده شده است.

مهمترین این شاخص‌ها عبارتند از: RMSR، AGFI، GFI. حالت‌های بهینه برای این آزمون‌ها به شرح زیر است:

۱. آزمون χ^2 هر چه کمتر باشد بهتر است، زیرا این آزمون اختلاف بین داده و مدل را نشان می‌دهد.

۲. آزمون AGFI و GFI از ۹۰ درصد بایستی بیشتر باشد.

۳. آزمون RMSR هر چه کمتر باشد بهتر است. زیرا، این آزمون یک معیار برای میانگین اختلاف بین داده‌های مشاهده شده و داده‌های مدل است (ناطق، ۱۳۸۵).

شبکه اجتماعی تلگرام است. اهمیت این پژوهش در آن است که با وجود سیاست‌گذاری آموزش‌های گردشگری محیط‌زیستی از طریق این شبکه در ارتقای رفتار گردشگری حامی محیط‌زیست افراد جامعه می‌توان گام موثری برداشت. ویژگی‌های ذکر شده برای شبکه‌های اجتماعی مجازی و مرور اجمالی پژوهش‌های داخلی و خارجی پیشین نشان می‌دهد که شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات، می‌توانند به ابزاری قوی برای آموزش در حوزه‌های مختلف تبدیل شوند اما در این پژوهش با تاسی از تاثیرات گسترده شبکه‌های اجتماعی بر زندگی مردم شهرستان ایلام، سعی شده است تا به صورت ویژه به نقش این رسانه نوین مجازی بر آموزش و آگاهی محیط‌زیستی ساکنان و تلاش برای حفاظت از جاذبه‌های گردشگری طبیعی در این شهرستان بپردازد. حال ارتباط میان میزان استفاده از شبکه‌های مجازی در آگاه‌سازی ساکنان در زمینه محیط‌زیستی یکی از موضوعاتی است که در برخی از تحقیقات مطرح و مورد توجه تحقیق حاضر بوده است تا از این طریق بررسی شود که افراد فعال در شبکه‌های مجازی در واقعیت نیز آگاهی و شناخت لازم برای حفظ محیط‌زیست و حفظ جاذبه‌های گردشگری بومی را دارا هستند یا خیر؟ و سوال بعدی این است که آیا به کمک شبکه اجتماعی تلگرام می‌توان آموزش و آگاهی محیط‌زیستی را افزایش داد و به تبع آن از جاذبه‌های گردشگری بومی حفاظت نمود؟

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر توصیفی-همبستگی و از نوع کاربردی است. روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش کتابخانه‌ای و میدانی است. ابزار پژوهش پرسشنامه محقق‌ساخته است که روایی آن توسط کارشناسان و متخصصان مورد تایید قرار گرفته و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ به میزان ۰/۹۲ مورد تایید قرار گرفت. جامعه آماری این پژوهش را ساکنان شهرستان ایلام تشکیل می‌دهند که براساس آمار سال ۱۳۹۵، ۱۹۹۸۶۱ نفر برآورد شده‌اند. حجم نمونه‌ای که برای بررسی این موضوع در نظر گرفته شد با استفاده از فرمول کوکران برای جامعه آماری با تعداد مشخص به دست آمد که به شرح ذیل است:

رابطه (۱)

$$n = \frac{Nz^2pq}{(N-1)d^2 + z^2pq} = \frac{199861 \times 1/96^2 \times 0.5 \times 0.5}{199861 \times 0.5^2 + 1/96^2 \times 0.5 \times 0.5} = 383$$

آزمون نرمال بودن توزیع عامل‌ها

جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگراف-اسمیرنوف استفاده شده است، فرض صفر در این آزمون می‌گوید که داده‌ها از یک توزیع نرمال برخوردار هستند. در این آزمون اگر سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ باشد فرض صفر رد می‌شود و اگر سطح معناداری بیشتر از ۰/۰۵ باشد فرض یک پذیرفته می‌شود.

یافته‌ها

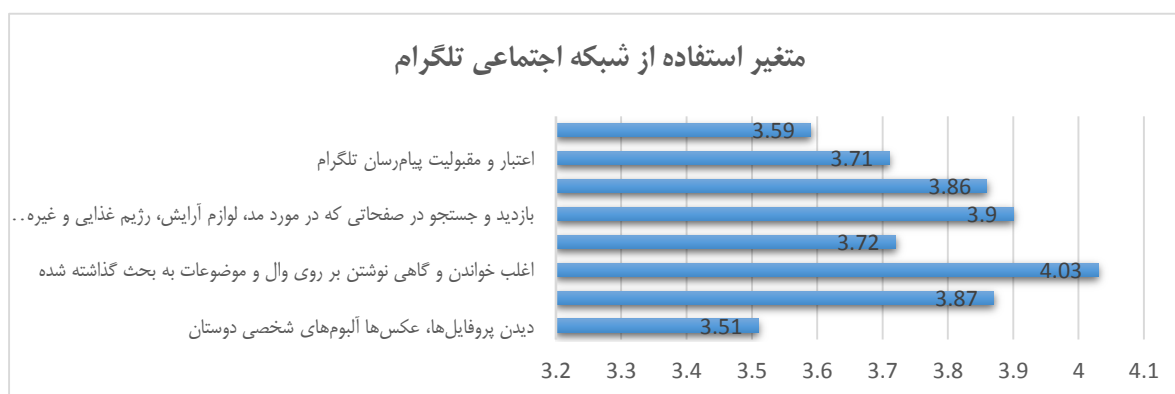
طبق جدول (۱) یافته‌های توصیفی حاکی از آن داشت که از بین ۳۸۳ نفر انتخاب شده ۱۷۶ نفر معادل ۴۵/۸ درصد بین ۳۰ تا ۴۰ سال سن داشتند که اکثریت افراد نمونه رو تشکیل می‌دادند. همچنین اکثر افراد نمونه را مرد تشکیل می‌داد با تعداد ۱۹۶ نفر معادل ۵۱/۲ درصد. در این پژوهش ۱۹۲ نفر از افراد نمونه معادل

۵۰ درصد دارای تحصیلات کارشناسی بودند که اکثریت نمونه را تشکیل می‌دادند. یکی از سوال‌های توصیفی مدت زمان عضویت در شبکه اجتماعی تلگرام بود که ۲۱۵ نفر از افراد معادل ۵۶/۱ درصد بین ۲ تا ۳ سال عضو این شبکه اجتماعی بودند. همچنین اکثر اعضا بین ۳۰ تا ۶۰ دقیقه در روز از این شبکه اجتماعی استفاده می‌کردند.

در پژوهش حاضر، برای توصیف متغیرهای مستقل و وابسته بر حسب ضرورت از مشخصه‌های آماری میانگین استفاده شده است. شکل (۱) نشان می‌دهد، پاسخ‌ها در مقوله میزان استفاده از شبکه اجتماعی تلگرام در حد زیاد است (میانگین‌ها بالاتر از ۳ میانگین موردنظر)، به عبارت دیگر، در حدود سه چهارم از پاسخ‌گویان در حد بالایی از شبکه اجتماعی تلگرام استفاده می‌کنند.

جدول (۱): فراوانی اطلاعات جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان

متغیر	فراوانی	درصد	متغیر	فراوانی	درصد		
جنسیت	مرد	۱۹۶	۵۱/۲	سطح تحصیلات	دیپلم و کمتر	۲۱	۵/۴
	زن	۱۸۷	۴۸/۸		کاردانی	۷۹	۲۰/۶
سن	کمتر از ۲۰	۲۳	۶	کارشناسی	۱۹۲	۵۰	
	۲۰-۳۰	۹۸	۲۵/۵	ارشد و بالاتر	۸۵	۲۲/۱	
	۳۰-۴۰	۱۷۶	۴۵/۸	دکتری	۶	۱/۵	
	۴۰-۵۰	۷۱	۱۸/۵	کمتر از ۱۵ دقیقه	۰	۰	
	۵۰ به بالا	۳۹	۱۰/۱	بین ۱۵ تا ۳۰ دقیقه	۱۱	۲/۹	
مدت عضویت در تلگرام	کمتر از ۶ ماه	۳	۰/۸	بین ۳۰ تا ۶۰ دقیقه	۱۵۲	۳۹/۷	
	بین ۶ ماه تا ۱ سال	۲۱	۵/۵	بین ۶۰ تا ۱۲۰ دقیقه	۱۴۵	۳۷/۹	
	بین ۱ تا ۲ سال	۷۱	۱۸/۵	بین ۱۲۰ تا ۱۸۰ دقیقه	۶۴	۱۶/۷	
	بین ۲ تا ۳ سال	۲۱۵	۵۶/۱	بیشتر از ۱۸۰ دقیقه	۱۱	۲/۹	
	بیشتر از ۳ سال	۷۳	۱۹/۱				

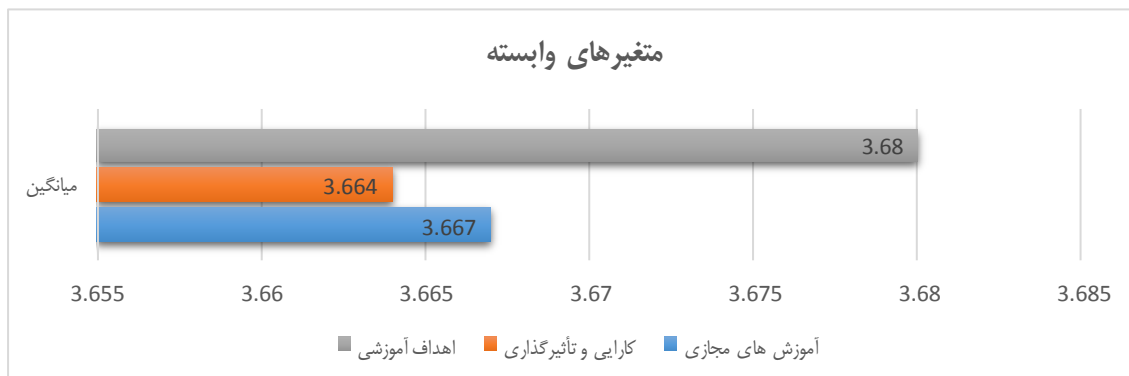

شکل (۱): میانگین استفاده از شبکه اجتماعی تلگرام

اهمیت است. از نظر آنها تاثیرگذاری و کارایی آموزش‌های مجازی محیط‌زیستی بیشتر از روش‌های سنتی است. همچنین از نظر آنها از طریق آموزش‌های محیط‌زیستی شبکه اجتماعی تلگرام می‌توان به اهداف حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی دست یافت.

با توجه به سطح معنی‌داری و شاخص آزمون داده‌های گردآوری شده غیرنرمال است. نتایج مربوط به آزمون نرمال بودن عامل‌ها در جدول (۲) آورده شده است.

همچنین میانگین سوال‌های وضعیت شناخت و نگرش به محتوای مطالب در شبکه اجتماعی تلگرام در حد بالاتر از ۳ قرار دارد. از میانگین‌های به دست آمده می‌توان استنباط کرد که میزان استفاده ساکنان از شبکه اجتماعی تلگرام بالاست و میزان اعتماد آنها به این شبکه در حد بالایی است. شکل (۲) نشان می‌دهد، پاسخ‌ها در مقوله متغیرهای وابسته در حد زیاد است (میانگین‌ها بالاتر از ۳ میانگین موردنظر)، به عبارت دیگر، در حدود سه چهارم از پاسخ‌گویان معتقدند که بهره‌گیری از آموزش‌های مجازی برای توسعه آموزش محیط‌زیست بسیار با

شکل (۲): میانگین متغیرهای وابسته

جدول (۲): نتایج مربوط به نرمال بودن عامل‌ها

آگاهی و آموزش‌های مجازی محیط‌زیستی	حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی	
تعداد	۳۸۳	۳۸۳
آزمون ks	۰/۱۰۰	۰/۱۰۵
سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

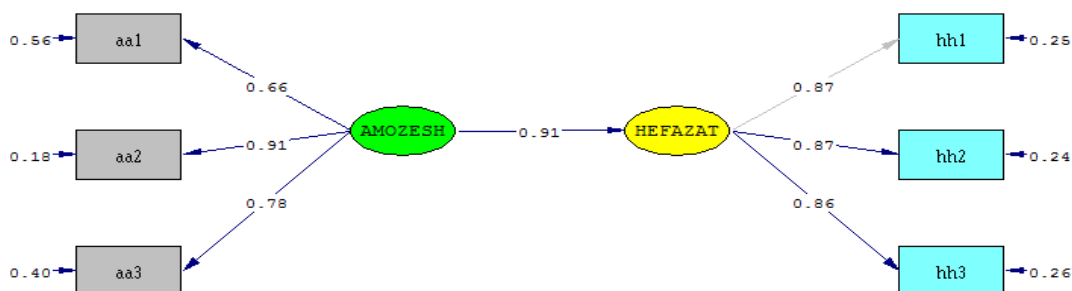
مطابق جدول (۳) برازش شاخص‌های متغیرها از نیکویی خوبی برخوردارند. بنابراین سوالات و متغیرهای این پژوهش دارای

جدول (۳): شاخص‌های نیکویی برازش برای مقادیر متغیر

ردیف	معیارهای برازش مدل	شاخص	متغیر	حد مطلوب	نتیجه
۱	کای دو نسبی	χ^2 / df	۲/۸	$3 <$	قابل قبول
۲	ریشه میانگین مجذورات تقریبی	RMSEA	۰/۰۰۰	$0.1 <$	بrazش خوب
۳	ریشه مجذور مانده‌ها	RMR	۰/۰۰۰	حدود صفر	قابل قبول
۴	شاخص برازش هنجار شده	NFI	۰/۹۱	$0.90 >$	بسیار خوب
۵	شاخص نرم برازندگی	NNFI	۰/۸۸	حدود یک	بسیار خوب
۶	شاخص برازش تطبیقی	CFI	۰/۹۱	$0.90 >$	بسیار خوب
۷	شاخص برازش نسبی	RFI	۰/۸۶	$0.90 >$	خوب
۸	شاخص برازش اضافی	IFI	۰/۹۱	$0.90 >$	بسیار خوب
۹	شاخص برازندگی	GFI	۰/۹۰	$0.90 >$	بسیار خوب
۱۰	بrazندگی تعدیل یافته	AGFI	۰/۸۸	$0.90 >$	خوب

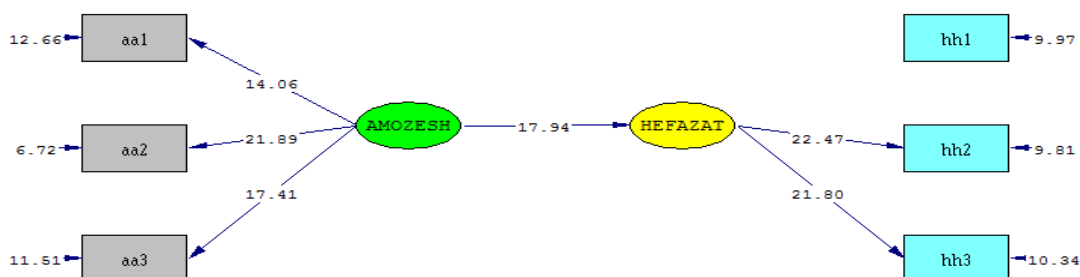
برای بررسی این فرضیه مدل‌های اندازه‌گیری در حالت استاندارد و معناداری طبق شکل‌های (۳ و ۴) ترسیم شد.

فرضیه اصلی: آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی شبکه اجتماعی تلگرام در حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی شهرستان ایلام تاثیر مثبت و معناداری دارد.

Chi-Square=106.69, df=8, P-value=0.00000, RMSEA=0.179

شکل (۳): مدل اندازه‌گیری فرضیه اصلی با استفاده از تحلیل عاملی تاییدی در حالت استاندارد

Chi-Square=106.69, df=8, P-value=0.00000, RMSEA=0.179

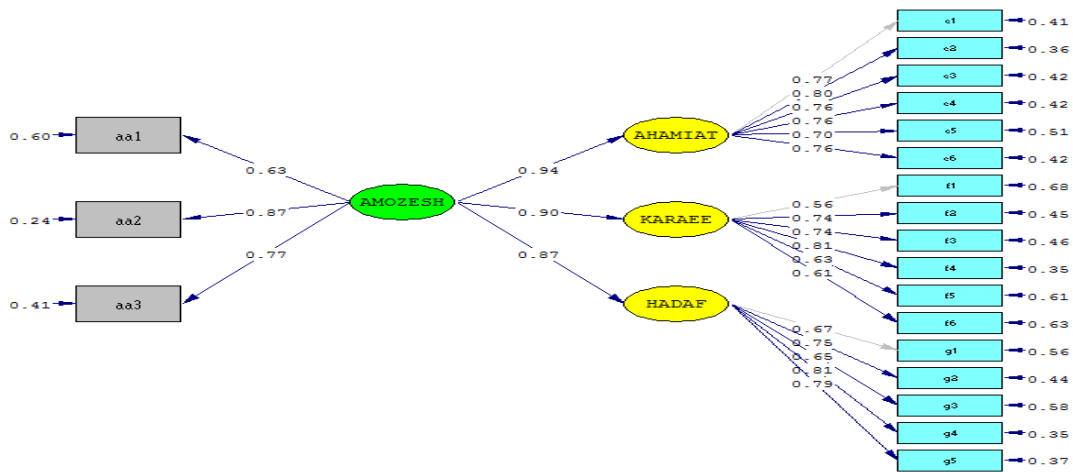
شکل (۴): مدل اندازه‌گیری فرضیه اصلی با استفاده از تحلیل عاملی تاییدی در حالت معناداری

نتیجه گرفت که آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی شبکه اجتماعی تلگرام در حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی شهرستان ایلام تاثیر مثبت و معناداری دارد. بررسی فرضیه‌های فرعی به کمک مدل‌های اندازه‌گیری در حالت استاندارد و معناداری طبق شکل‌های (۵ و ۶) انجام شد.

طبق مدل‌های اندازه‌گیری در حالت استاندارد و معناداری و همچنین جدول (۴) ضریب استاندارد بین دو متغیر آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی شبکه اجتماعی تلگرام و حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی برابر با ۰/۹۱ است، و با توجه به t به دست آمده (۱۷/۹۴) که بزرگتر از ۱/۹۶ است، پس می‌توان

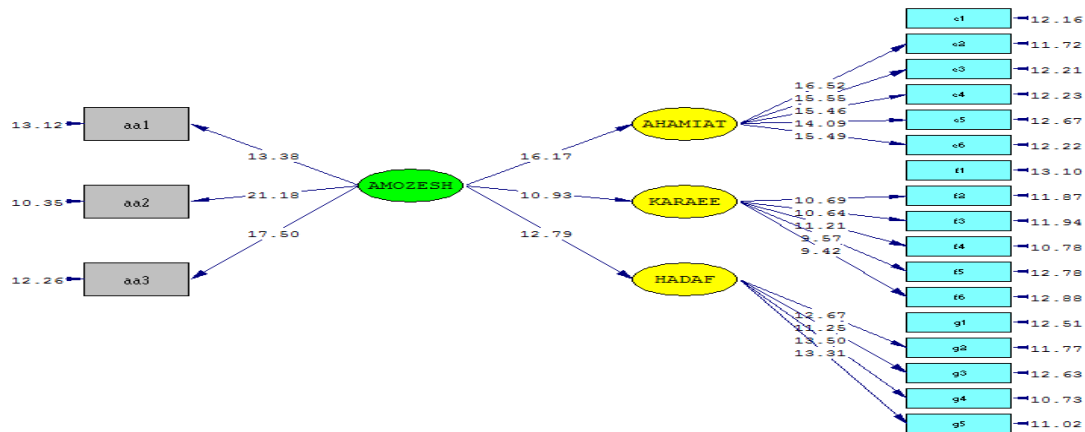
جدول (۴): نتایج حاصل از تحلیل مدل معادلات ساختاری: فرضیه اصلی

نتیجه آزمون	متغیر وابسته	متغیر مستقل	T-value	ضریب استاندارد
رد H0	حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی	آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی تلگرام	۱۷/۹۴	۰/۹۱

Chi-Square=1356.96, df=167, P-value=0.00000, RMSEA=0.136

شکل (۵): مدل اندازه‌گیری فرضیات فرعی با استفاده از تحلیل عاملی تاییدی در حالت استاندارد

Chi-Square=1356.96, df=167, P-value=0.00000, RMSEA=0.136

شکل (۶): مدل اندازه‌گیری فرضیات فرعی با استفاده از تحلیل عاملی تاییدی در حالت معناداری

۰/۹۴ است، و با توجه به t به دست آمده (۱۶/۱۷) که بزرگتر از ۱/۹۶ است، پس می‌توان نتیجه گرفت که آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی تلگرام در بهره‌گیری از آموزش‌های مجازی برای حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی شهرستان ایلام تاثیر مثبت و معناداری دارد.

۱- آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی شبکه اجتماعی تلگرام در بهره‌گیری از آموزش‌های مجازی برای حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی شهرستان ایلام تاثیر مثبت و معناداری دارد. طبق جدول (۵) ضریب استاندارد بین دو متغیر آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی تلگرام و بهره‌گیری از آموزش‌های مجازی برای حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی برابر با

جدول (۵): نتایج حاصل از تحلیل مدل معادلات ساختاری: فرضیه اول

نتیجه آزمون	متغیر وابسته	متغیر مستقل	T-value	ضریب استاندارد
رد H0	بهره‌گیری از آموزش‌های مجازی برای حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی	آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی تلگرام	۱۶/۱۷	۰/۹۴

جاذبه‌های گردشگری بومی شهرستان ایلام تاثیر مثبت و معناداری دارد.

۲- آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی شبکه اجتماعی تلگرام در کارایی و تاثیرگذاری آموزش محیط‌زیست برای حفاظت از

۱/۹۶ است، پس می‌توان نتیجه گرفت که آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی تلگرام در کارایی و تاثیرگذاری آموزش محیط‌زیست برای حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی شهرستان ایلام تاثیر مثبت و معناداری دارد.

طبق جدول (۶) ضریب استاندارد بین دو متغیر آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی تلگرام و کارایی و تاثیرگذاری آموزش محیط‌زیست برای حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی برابر با ۰/۹۰ است، و با توجه به t به دست آمده (۱۰/۹۳) که بزرگتر از

جدول (۶): نتایج حاصل از تحلیل مدل معادلات ساختاری: فرضیه دوم

نتیجه آزمون	متغیر وابسته	متغیر مستقل	T-value	ضریب استاندارد
رد H_0	کارایی و تاثیرگذاری آموزش محیط‌زیست برای حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی	آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی تلگرام	۱۰/۹۳	۰/۹۰

محیط‌زیستی برای حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی برابر با ۰/۸۷ است، و با توجه به t به دست آمده (۱۲/۷۹) که بزرگتر از ۱/۹۶ است، پس می‌توان نتیجه گرفت که آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی تلگرام در دستیابی به اهداف آموزش محیط‌زیستی برای حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی شهرستان ایلام تاثیر مثبت و معناداری دارد.

۳- آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی شبکه اجتماعی تلگرام در دستیابی به اهداف آموزش محیط‌زیستی برای حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی شهرستان ایلام تاثیر مثبت و معناداری دارد.

طبق جدول (۷) ضریب استاندارد بین دو متغیر آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی تلگرام در دستیابی به اهداف آموزش

جدول (۷): نتایج حاصل از تحلیل مدل معادلات ساختاری: فرضیه سوم

نتیجه آزمون	متغیر وابسته	متغیر مستقل	T-value	ضریب استاندارد
رد H_0	دستیابی به اهداف آموزش محیط‌زیستی برای حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی	آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی تلگرام	۱۲/۷۹	۰/۸۷

گردشگری بومی تاثیر مثبت و معناداری دارد.

همان‌طور که اشاره شد آگاهی‌های و آموزش‌های محیط‌زیستی از طریق شبکه‌های اجتماعی کاربرد موثرتری دارد و پژوهش‌های پیشین از جمله استنسیو و همکاران (۲۰۱۲) به لحاظ کاربردی و ارزشمند بودن شبکه‌های اجتماعی، زیتا و همکاران (۲۰۱۴) به لحاظ نقش موثر و کاربردی رسانه‌های اجتماعی در ایجاد آگاهی محیط‌زیستی، گنجلی و سلنو (۲۰۱۵) به لحاظ آموزش صحیح رفتارهای محیط‌زیستی، حسینی (۱۳۹۵) به لحاظ رابطه بین استفاده از رسانه‌های جمعی با رفتارهای حفاظت از گردشگری بومی، رضایی و شبیری (۱۳۹۶) به لحاظ کاربرد شبکه تلگرام بر رفتار محیط‌زیستی هم‌سو است. در این پژوهش ساکنان معتقد بودند چنانچه افراد دارای گوشی‌های هوشمند و آشنا به شبکه اجتماعی تلگرام در کانال‌های آگاهی و آموزشی محیط‌زیستی عضو شوند، میزان آگاهی‌های محیط‌زیستی آنها بالا رفته و نسبت به محیط‌زیست احساس مسئولیت بیشتری می‌نمایند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از انجام این پژوهش بررسی نقش آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی در فضای مجازی تلگرام در حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی بوده است که با استفاده از روش توصیفی-همبستگی انجام شد. برای این منظور با استفاده از نظرات ساکنان به بررسی موضوع پرداخته شد. نتایج حاصل از بررسی داده‌ها نشان داد که آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی فضای مجازی تلگرام در حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی ساکنان شهرستان ایلام تاثیر مثبت و معناداری دارد. به عبارتی هر چه میزان آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی در شبکه اجتماعی تلگرام افزایش یابد میزان حفاظت از جاذبه‌های گردشگری طبیعی در شهرستان ایلام نیز بالا می‌رود. همچنین آگاهی و آموزش‌های محیط‌زیستی در شبکه‌های اجتماعی در آموزش حفاظت از جاذبه‌های گردشگری طبیعی، کارایی و تاثیرگذاری بیشتر آموزش‌ها و دستیابی به اهداف حفاظت از جاذبه‌های

محیط‌زیست و استفاده از آموزش‌های مجازی نظیر کانال‌های تلگرامی، می‌تواند در پیشبرد اهداف آموزشی آموزش محیط‌زیست سهم به‌سزایی داشته باشد، اما این رویکرد تنها با توجه به میزان توانایی افراد در استفاده از ابزارهای الکترونیکی و آشنایی فراگیران و کاربران با رایانه و تلفن همراه و مباحث مرتبط با آن، ظرفیت زیرساخت‌های ارتباطی و مخابراتی، تغییر نگرش اقشار مختلف مردم در زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در زمینه استفاده از اینترنت، سیاست‌های سلبی و ایجابی دولت در استفاده از شبکه‌های اجتماعی بستگی دارد. بنابراین اجرای چنین برنامه‌هایی مستلزم رفع کامل نواقص و کاستی‌ها است.

بحث سیاست‌های سلبی دولت جمهوری اسلامی در رابطه با برخی از شبکه‌های اجتماعی پرتعداد مانند فیسبوک، توئیتر و در یک‌سال اخیر تلگرام است که نمی‌توان از آنها به صورت قانونی و سازمان‌یافته در راستای توسعه آموزش‌های محیط‌زیست استفاده نمود. هر چند بنا به اعلام رسمی سایت‌های داخلی، مردم همچنان از شبکه‌های اجتماعی فیلترشده استفاده می‌نمایند و در کانال‌های مختلف عضویت دارند. بنابراین هنوز هم می‌توان از تمامی شبکه‌های اجتماعی داخلی و خارجی در راستای اهداف آموزشی و مثبت بهره برد و محیط‌زیست را از طریق آگاه‌سازی و آموزش حفظ آن، از تخریب نجات داد.

یادداشت‌ها

1. Social networks
2. Radcliffe Brown
3. Boot
4. Barnes
5. Servers
6. Stanciu
7. Dessai
8. Kamat
9. Lachlan
10. Zita
11. Koohestani
12. Getchell
13. Sellnow

بنابراین، حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی را مورد توجه قرار می‌دهند. با توجه به اهمیت روزافزون شبکه‌های اجتماعی و پیشرفت فناوری اطلاعات لزوم آگاه‌سازی و آموزش‌های محیط‌زیستی از این طریق بیشتر احساس می‌شود. چرا که شبکه‌های اجتماعی از محبوبیت بیشتری در بین مردم برخوردارند و طبیعتاً تاثیر گذاری آموزش‌های فضای مجازی ملموس‌تر خواهد بود.

یکی دیگر از نتایج این پژوهش دستیابی به اهداف حفاظت از جاذبه‌های گردشگری بومی و توسعه پایدار از طریق آموزش و آگاهی‌های محیط‌زیستی فضای مجازی تلگرام بود که با پژوهش‌های لاکلان و همکاران (۲۰۱۴) به لحاظ توانایی شبکه‌های اجتماعی در رفع نیازهای علمی مخاطبان، کوهستانی (۲۰۱۵) به لحاظ تاثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی در پیشبرد اهداف محیط‌زیستی، شبیری (۱۳۹۶) به لحاظ تاثیر شبکه اجتماعی تلگرام در ارتقای فرهنگ محیط‌زیستی هم‌سو است. از اهداف مهم توسعه پایدار، حفظ محیط‌زیست و جاذبه‌های طبیعی است که این مهم می‌تواند از طریق آموزش‌ها و آگاهی‌های محیط‌زیستی و ارتقای فرهنگ حفظ محیط‌زیست صورت گیرد. همانطور که نتیجه این پژوهش نشان داد آموزش‌ها و آگاهی‌های محیط‌زیستی شبکه اجتماعی تلگرام نقش موثری را در ارتقای این فرهنگ می‌توانند ایفا نمایند. آموزش‌های سنتی در عصر پرشتاب کنونی به تنهایی نمی‌تواند نیاز آموزشی جامعه را برآورده سازد و آموزش محیط‌زیست هم‌اکنون در کشور ما شمار اندکی از وب‌سایت‌های وابسته به سازمان‌های دولتی و خصوصی و یا شخصی (افراد علاقمند به مسائل محیط‌زیست) به صورت نه‌چندان فراگیر، فعالیت‌هایی در جهت حمایت از محیط زیست و آموزش آن و افزایش سطح آگاهی عمومی تلاش می‌کنند. توسعه مشارکت‌های محیط‌زیستی و فعالیت‌ها فقط می‌تواند از طریق گسترش ارتباطات و فن‌آوری پیشرفته امکان‌پذیر شود. بنابراین، لازم است از این فرصت به‌دست آمده برای توجه به ابعاد محیط‌زیستی بهره‌گیری لازم صورت گیرد و با افزایش دانش نظری، آگاهی عملی و آگاهی تجربی سطح عمومی جامعه و تغییر نگرش افراد جامعه از طریق شبکه‌های اجتماعی به‌ویژه تلگرام، شهروندان را نسبت به حفظ منابع طبیعی مسئولیت‌پذیرتر نمائیم. این فعالیت‌ها باید به‌طور گسترده‌ای انجام گیرد و آموزش محیط‌زیست از طریق آموزش مجازی توسعه یابد. همچنین تدوین برنامه‌های مدون و تعریف شده آموزش مجازی

فهرست منابع

- بصیریان جهرمی، ح. ۱۳۹۳. قدرت ارتباطات، نویسنده: مانوئل کاستلز، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، چاپ اول.
- جعفری، ع. و پورپناهی، ب. ۱۳۹۶. رابطه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با نظم اجتماعی در میان شهروندان اردبیل، رسانه، ۲۹ (۱): ۱۱۱-۱۲۶.
- جلالی، س. ا. ۱۳۹۵. مرد آنلاین، تهران: انتشارات مشق شب.
- چراغ‌ملایی، ل.؛ کدیور، پ. و صرامی، غ. ر. ۱۳۹۳. استفاده از شبکه‌های اجتماعی در آموزش - فرصت‌ها و چالش‌ها، فصلنامه اندیشه‌های نوین تربیتی، ۱۰ (۳): ۲۹-۵۱.
- حسینی، س. ح. ۱۳۹۵. نقش آگاهی زیست‌محیطی شهروندان ایلامی در حفاظت از اکوتوریسم، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی توریسم، دانشگاه باختر ایلام، استاد راهنما: دکتر جعفر شرفخانی.
- خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران. ۱۳۹۸. تلگرام همچنان در صدر ذائقه کاربران فضای مجازی.
- خورشیددوست، ع. م. ۱۳۹۳. آموزش محیط‌زیست در قرن بیست‌ویکم، نویسنده: جوی پالمر، تهران: انتشارات سمت، چاپ چهارم.
- رضایی، م. و شبیری، س. م. ۱۳۹۴. رابطه استفاده از نرم‌افزارهای وایبر، لاین و اینستاگرام با سواد زیست‌محیطی دانشجویان، فصلنامه فناوری آموزش، ۹ (۴): ۲۷۳-۲۸۳.
- رضایی، م. و شبیری، س. م. ۱۳۹۳. رابطه میزان استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات (با تاکید بر اینترنت) با سواد محیط‌زیستی دانشجویان، فصلنامه انسان و محیط‌زیست، ۱۲ (۴): ۴۰-۵۸.
- شبیری، س. م. ۱۳۹۶. نقش شبکه‌های اجتماعی بر فرهنگ‌سازی ارزش‌ها و باورهای محیط‌زیستی معلمان: مطالعه موردی تلگرام، فصلنامه آموزش محیط‌زیست و توسعه پایدار، ۶ (۲): ۳۷-۴۳.
- شبیری، س. م. و میبودی، ح. ۱۳۹۲. ارزیابی آموزش محیط‌زیست در ایران و ارائه پیشنهاداتی برای بهبود وضعیت موجود، فصلنامه علوم محیطی، ۱۱ (۱): ۱۱۹-۱۳۰.
- شریفی، س. م. و شهرستانی، ع. ۱۳۹۶. بررسی رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی موبایلی (تلگرام) با رفتار و اخلاق اجتماعی کاربران با رویکرد دینی، فرهنگ در دانشگاه اسلامی، ۲۴ (۳): ۲۷۷-۲۹۸.
- فرزانه، س. و فلاحی شهاب‌الدینی، ر. ۱۳۹۴. بررسی عوامل اجتماعی موثر بر گرایش به شبکه‌های اجتماعی مجازی (مورد مطالعه: دانش‌آموزان دختر متوسطه دوره دوم شهر بابل)، دو فصلنامه مشارکت و توسعه اجتماعی، ۱ (۱): ۱-۲۲.
- قاسمی، ر. و جهان، ج. ۱۳۹۶. بررسی جایگاه مؤلفه‌های اصلی آموزش محیط‌زیست در کتب مطالعات اجتماعی و علوم تجربی پایه پنجم دوره ابتدایی، مجله رویکردهای پژوهشی در علوم اجتماعی، ۳ (۲): ۲۲۲-۲۳۳.
- قاضی‌نوری، س. س.؛ رضایی نیک، ن. و روشنی، س. ۱۳۹۳. بررسی الزامات، چالش‌ها و قابلیت‌های شبکه اجتماعی کنشگران مدیریت فناوری و نوآوری ایران، فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۷ (۲): ۴۹-۷۳.
- کریمی، غ. ح. ۱۳۹۴. تحلیلی بر نقش هنر- رسانه پویانمایی در آموزش حفاظت محیط‌زیست، مطالعات رسانه‌ای، ۱۰ (۲۸): ۹۵-۱۱۰.
- گراوندی، ش.؛ پاپزن، ع. ح. و افشارزاده، ن. ۱۳۹۰. مدلسازی توسعه پایدار زیست‌محیطی با استفاده از بنیانی مطالعه (مورد مطالعه: روستای شروینه شهرستان جوانرود)، مجله مسکن و محیط روستا، ۳۰ (۱۳۶): ۶۸-۷۸.
- مجنونیان، ه. ۱۳۶۹. نقش پارک‌های ملی در توسعه اقتصادی و اجتماعی، نویسنده: نویل گر، دفتر محیط‌زیست طبیعی سازمان محیط‌زیست.
- محکم‌کار، ا. و حلاج، م. م. ۱۳۹۳. شبکه‌های اجتماعی به دنبال چه هستند؟، فصلنامه دانش انتظامی خراسان شمالی، ۱ (۲): ۸۷-۱۰۸.
- محمودی، م.؛ ترکاشوند، پ. و محمودی، ع. ر. ۱۳۹۳. شبکه‌های اجتماعی: ابعاد و مفاهیم، تهران: ساکو.
- مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران (ایسپا). ۱۳۹۵. سنجش میزان مصرف شبکه‌های اجتماعی و نگرش مردم به این شبکه‌ها، تهران، ایران.

ناطق، ت. ۱۳۸۵. تاثیر سرمایه اجتماعی بر مدیریت دانش، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت دولتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
نواح، ع. ر. و فروتن‌کیا، ش. ۱۳۹۱. بررسی رابطه بین کنش عقلانی و رفتارهای زیست‌محیطی (مورد مطالعه: جامعه شهری اندیمشک)، فصلنامه علوم و مهندسی محیط‌زیست، ۰ (۵۱): ۶۹-۷۸.

- Dessai, K. G. G. & Kamat, M. S. 2007. Social network intervention in environmental education, *International Journal of Technology and Educational Marketing*, 3(2): 49-62.
- Getchell, M. & Sellnow, T. A. 2015. Network analysis of official Twitter account during the west Virginia water, *Computer in Humans Behavior*, Available on; www.elsevier.com/locate/comphumbeh.
- Henderson, K. A. & Ainsworth, B. E. 2000. The connection between social support and womens physical activity involvement: The cultural activity participation study, *women in sport and physical Activity Journal*, 139.
- Issa, T.; Isaias, T. & Kommers, P. 2016. *Social Networking and Education; Global Perspectives*, Springer International Publishing.
- Koohestani, S. 2015. Social networks and environmental activism (A study of the environmental group Nature's scavengers), *International Conference on New Social Media and New Movements*, May 2015, Flvrans, Italy.
- Lachlan, K. A.; Spence, P. R.; & Lin, X. 2014. Expressions of risk awareness and concern through Twitter: on the utility of using the medium as an indication of audience needs, *Comput Hum Behav*, 35: 554-559.
- Stanciu, A.; Mihal, F. & Alieca, O. 2012. Social Networking as an Alternative Environment for Education, *Accounting and Management Information Systems*, 11(1): 56-75.
- The Humanitarian Center, Environmental. 2013. *Handbook*, July 2013.
- Zita, M.; Burger, C. & Scholtz, B. 2014. The use of social media as an enabler to create environmental awareness of staff in higher education, *Proceedings of the 28th EnviroInfo 2014 Conference*: 1-8. Oldenburg, Germany, September 10-12, 2014.

The Role of Environmental Awareness and Trainings in Protecting Indigenous Tourist Attractions With an Emphasis on Telegram Social Network: Case Study of Ilam County

Pakzad Azadkhani*¹, Jaafar Hosseinzadeh², Nahid Ramazanniaie³, Monavar Argha⁴

1. Assistant Professor, Department of Architecture and Geography and Urban Planning, Bakhtar Ilam University.
2. Associate prof, Department of Forest Sciences, Faculty of Agriculture, Ilam University, Ilam, Iran.
3. Master of Tourism Management, Bakhtar Ilam University, Ilam, Iran.
4. Master of Tourism Management, Bakhtar Ilam University, Ilam, Iran.

(Received: 2019/05/22

Accepted: 2021/07/19)

Abstract

Due to the rapid tendency of people towards communication networks, integrating e-learning and environmental education might be the only solution that actively engages young generations and other groups of society in the process of environmental learning and training. Therefore, it is possible to take advantage of this opportunity to increase the theoretical knowledge, empirical and practical awareness of the public towards changing people attitudes. The present study was conducted with the aim of investigating the role of environmental awareness and training in protecting indigenous tourist attractions with an emphasis on Telegram cyberspace in the second half of the year 2016. This research is correlative-descriptive and the required data was gathered through a questionnaire. The validity was confirmed by experts' opinion and by Confirmatory Factor Analysis and the reliability was confirmed by Cronbach's alpha, turning out to be 0.92. The statistical population included the residents of Ilam County, of whom 383 people were selected by Cochran's formula and a fixed sampling method. Data analysis was performed using structural equation method in LISREL software. The findings revealed that environmental awareness and training in Telegram has a meaningful positive effect on protecting indigenous tourist attractions by the residents of Ilam County. Moreover, environmental awareness and training in Telegram showed a meaningful positive effect on virtual educations for the protection of tourist attractions, on the effectiveness of the environmental education in protection of tourist attractions, and also on achieving the goals of environmental education for protection of tourist attractions by the residents of Ilam County.

Keywords: Environmental training, Environmental protection, Ecotourism, Telegram cyber space, Ilam County.